

LO TOCH DE MAL TEMPS

Y LOS CONJURS CONTRA 'LS TEMPORALS EN LO TIROL (*)

per I. C. Maurer.

o següent article que traduheixo de la *Oesterreichische Touristen Zeitung*, es interessant baix varios conceptes. En primer lloch demostra la semblansa y fins identitat de preocupacions que regna en duas encontradas tant llunyanas com son lo Tirol y Catalunya; en segon, prova que las societats alpinas del extranger van entrant cada dia més en la via que 'ls excursionistas catalans petjém desde que 'ns constituïrem corporativament. Si una pobre traducció valgués la pena de una dedicatoria, m' atreviria á fer aquesta doble: als meus consocis de la ASSOCIACIÓ D' EXCURSIONS CATALANA, perque á llur intenció y á títol de dato comparatiu ab lo de casa aduheixo aquest treball; y als altres companys meus del *Oesterreichischer Touristen Club* de Viena, no per extrangers menos estimats, pera que véjan que procuró correspondre al honor que m' feren al nombrarme, divulgant entre 'ls meus compatricis quelcom de lo molt bó que tot sovint publican en la Revista oficial del Club, avans esmentada. Pera ells principalment destino las notas comparativas ab que he cregut del cas il·lustrar la present traducció, y per las quals veurán la afinitat sorprenent qu' existeix entre las preocupacions tradicionals de una y altra terra. Dit aixó, entro en materia y deixo la paraula al autor, senyor J. C. Maurer.

«Los antichs Germans,—diu aquest en son ben escrit article —ja

* Llegit en la ASSOCIACIÓ D' EXCURSIONS CATALANA lo dia 31 de Janer prop passat.
LA RENAIXENSA.—Any XIV.

veyan en las tempestats un fenómeno sobrenatural, y las atribuhían al poder de llur deu Donnar. Lo deu passava á través de la nubolada en un carro tirat per bochs, llensava á terra la seva rohenta massa d'armas, ab lo qual quedava aquella fecundisada, y després, al esbufegar tot mormolant entre los pels de sa roja barba, produhía lo tró retumbant. L'alzina era l'arbre que li estava consagrat, y la rosa dels Alpes la que, entre las plantas baixas, li estava especialment dedicada.

Més tart, quan los deus pagans cayguéren víctimas de la predicació del Evangeli, lo dimoni ab sas bruixas prengué lo lloch del peliroig Donnar. La eficacia benéfica de las altas potestats de la naturalesa se aná oblidant de dia en dia, y l'home no vejé ja en las tempestats sino un poder tenebrós y feréstech, que altra volta l'arrossegá irresistiblement cap al palau de la superstició.

Aquest es lo procés històrich que acusan sens excepció, si bé baix formas diferentas, las vellas supersticions del poble tirolés.

Los núbols malignes y negrosos que amenassan borrasca, portan benedicció ó maledicció, segons la época en que, pausa's y plens de rancunia, s'exténen per sobre las montanyas. Si los temporals entran en Mars, lo pagés ja s'contrista. Antichs aforismes sobre l'temps prométen per lo contrari anyada abundant, si las tempestats vénen en Abril, lo qual es certament en nostres temps una excepció.

Si per Abril sents troná,
Ordí y blat no t'faltarà (1).

Wenn Aprilis donnern macht
Gibt's Heu und Korn in voller Pracht.

Ja no es tant favorable lo presagi quan lo primer temporal cau en Maig; llavors

Trons pe'l Maig
Vents a raig.

Donner in dem Maien
Scharfe Winde dräuen.

Al revés, un altre aforisme augura bona cullita quan la primera borrasca s'escau per Sant Joan ó bé per lo solstici d'estiu, precisament la época en que los antichs Germans sacrificavan á llur deu en los cims de las serras.

Trons per Sant Joan
Las cullitas reeixirán.

Tritt auf Johannis Donner ein
Wird aller Wachsthum wohl gedeih'n.

Fins á las diferentas parts del dia en que esclata la borrasca, atribueix lo tirolés propietats diferentas, donant sobre totas preferencia á la nit.

Trons al matí duran,
 Al mitj dia fügen,
 A la tarde s' hi posan bé,
 A la nit los mellors sólen ser.

*Die Morgenwetter dauern,
 Die Mittagwetter schauern,
 Die Abendwetter schlagen gern ein
 Die Nachwetter sollen die besten sein.*

Més a més, lo poble espera ab recel é inquietut de hont vindrá la primera tempestat del any. Aixís en Schwaz (vall inferior del Inn) y en sos encontorns, se veu de malull que la primera borrasca vinga, creuant las montanyas de Proxe ó de Schwader, de la vall de Ziller, perquè ja todas las altrás vindrán igualment de aquella banda, y ja es sabut que las de allí «no portan sino mal.» (2)

A part de aixó, lo dia de la Ascensió del Senyor pot tráures' fácilmente lo pronóstich del temps pera tot l' any. Aquella diada, en la iglesia, al punt de mitj dia issan solemnement un Sant Cristo y lo fan passar per un forat obert *ad hoc* en la volta; donchs, avans que la santa imatge s' amague darrera de la sagrada obertura, no hi ha més que parar ben bé esment cap ahont gira los ulls, y de aquell costat vénen més tart las borrascas.

Baix la influencia de aquestos auguris veu lo pagés ab inquietut transcórrer la primavera, acabarse l' estiu y arribar la estació tant temuda.

Es una de aquellas tardes xafagosas en que los negres núbols s' escampan per darrera las montanyas pujant, pujant sempre, fins á invadir tot lo cel. La nublada plomissa s' condensa en la carena de la serra y lo vent, ab ratxas furiosas, passa bronzint per las capsaladas dels arbres, girant del revés las fullas y vinclant y fent cruixir los cimals. Per fi, se sent al lluny retumbar sordament lo primer tró.

Instantáneament, entre los udols de la tempestat, li respon desde dalt del campanar de la iglesia, la veu de una campana; tot seguit ne branda un' altra, y als pochs moments tocan todas á l' hora. Al propi temps, en lo altar de la iglesia un vell capellá, revestit d' alba y estola y ab lo *ciborium* á la mà, llegeix los quatre evangelis, y després de cada un, benehint lo cálzer ab l' hostia sagrada, lo ensalsa exclamant devotament: «*A fulgure et tempestate!*» (3)

Brilla en aixó un llampech á través dels alts finestrals de la iglesia; son viu resplendor il·lumina en un tancar y obrir d' ulls la casa de Deu, enfonzada en una dubtosa mitja llum, espahordint als pochs homens y á las nombrosas vellas que séuhen en los banchs; mentres que de sobte, peta un tró terrible, y en los petits óvals de las finestras espetega la pedregada barrejada ab lo xáfeh torrencial.

«*A fulgure et tempestate!*» torna á exclamar lo capellá.

Tal es la cerimonia que té lloch en lo temple y que s' anomena «conjurar ó comanir la tempestat.

Entretant, en la cuyna de las casas, las donas s' asséuhen devant la llar y fan encendre bé l' foch. Quan ténen brasa, posan dessobre *ramellets de palma*,* lo *ram de Sant Joan*** y altrás plantas benchidas en la iglesia lo diumenge de rams, ventant fins que tot queda ben encés, á fi de que lo fum beneyt puje per la ximeneya y fassa fugir las bruixas (4). Al meteix temps, las veuréu resar y llegir devotament tota mena de oracions ininteligibles (3) en un vell llibret d' exorcismes, y si per etzar rellú un llampech en mitj de la fosca, arrupintse esglayadas las sentiréu exclamar: «Válgam la Santa Creu!»

En las masias solitarias escampadas per la montanya, se fa també un' altra cosa. Una pobre velleta col-loca devant de la porta de la casa fals y dallas y rellas de llaurar, pera que las bruixas, autoras de la pedregada, s' hi punxen y s' hi tallen (6). Puig que d' ellas solas nos ve la pedra, la vella ne té probas certas: una vegada partí un d' eixos glassats «ous de cucut» (7) y á dins hi trobá pèls humans, roigs com si fóssen de gineu (8).

Per fi, la tempestat comensa á aplacarse, y la borrasca s' allunya per las colladas sens haver causat dany de consideració. Sols al lluny bramula encara lo tró, la pluja ja ha parat y tot respira altra volta més lliurement. «Gracias á Deu, ha passat sense fer mal!»

Poch més ó ménos, aquest es lo quadro que ofereix una tempestat en un poble de montanya del Tirol,

Ningú posa en dubte allí que solament al toch de mal temps y á la cerimonia de comanir la tempestat, se deu que, per amenassadora que s' presente aquesta, desaparega sens conseqüèncias graves. Per lo mateix, al mestre d' escola, qui en lo Tirol quasi sempre assumeix també las funcions de organista y sagristá, en recompensa de sa vigilancia y zel en tocar las campanas, se li ha de donar una part dels fruyts quan arriba la tardor (9)

Per Sant Bartomeu
Los trons de cap al riu.

| Barthelmä
Schlagt den Donner in den See.

Vol significar lo poble ab aquesta dita, que ab la fi de Agost desapareix tot perill de borrasca. També per aquesta época se verifica la cullita en nostras altas valls. Llavors lo pobre mestre d' estudi se presenta al pagés ab plena conciencia de haver cumplert fidelment sos

* *Palmkätzeln*, nom vulgar de las branquetes floridas del *salix albus*.

** *Juniperus sabina*.

debers de sagristà y, portant un gros sach, va á buscar la part de blat que li pertoca per las molestias que li ha ocasionat son zel en tocar á temps.

La quantitat de blat que lo bon sagristà y pedagogo recull en semblant ocasió, es bastant important, sobretot si sa vigilancia, tant de nit com de dia, no ha donat may motiu de queixa al pagés. Mes ¡ay del pobre mestrinyol que per desdita seva ha sigut poch amatent á tocar las campanas, ó ha deixat passar una borrasca á la nit sens despertar-se! La justicia del pagés es en aquest cas inexorable y sens misericordia.

Recordo á est propósit que una vegada, en una de las altas valls de Rattenberg, un de aquestos infelissos se presentá á reclamar sa part de grà á casa de un rich propietari, al qual per casualitat una pedregada li havia destruhit la cullita. Sense dir un mot, aquest acompanyá al sagristà, y mostrantli lo camp erm: «Apa, mestre, aquí tens enguany la teva part!» li digué per tota resposta, y lo malbaurat postulant tingué qu' entornars'en pe 'l mateix camí ab lo sach buyt.

Altras voltas, no obstant, no es lo sagristà lo responsable del mal causat per la pedregada ó lo foch del cel, sino que tot s' atribueix á la virtut miraculosa de las campanas, puig que lo só del bronzo benelhit es lo que allunya las bruixas y los mals esperits dels fondos poblats de las valls, y lo que 'ls fa fugir esparverats cap als cims solitaris de las montanyas. No todas las campanas posseheixen aquest poder sobrenatural en igual grau, y no pocas, per efecte d' eixa miraculosa propietat, han obtingut extraordinaria nomenada. Entre las tals se comptan las campanas de Brixen en la vall de aquest nom, la campaneta de la Montanya alta, nomenada lo «quisso de la serra,» la campana de tocar á mórts de Brixlegg, y moltras altras. Havém d' esmentar també la campana grossa de Schwaz, regalada per lo difunt emperador Maximilià I al honorable gremi de minayres, la qual gosa de gran fama y predicament per sa eficacia contra lo mal temps. (10)

No obstant, todas ellas quedan eclipsadas per una campaneta sens apariencia del campanar de Alpach, que diuhen procedeix del temps dels gentils, rahó per la qual se l' anomena *la Gentil*. Contan que aquesta campaneta, en temps antiquíssim, fou trobada un dia per un noy en lo fons de un terrible precipici, dalt de la montanya, en un lloch apartat hont pasturava un remadet de cabras. Ab grans traballs y anantla fent rodolar, pogué pujarla fins dalt; llavors aná á buscar un pastor á una cabanya (11) de allá aprop. pera que l' ajudés á portarla á la vall. Mes quan abdós arribáren al lloch anterior, ja no vegéren

rastre del precipici, y la campana jeya al peu de un pilot de rocas que avans lo noy no havia observat. Encara deu haverhi un' altra campana profundament enterrada en las entranyas de aquell serrat, amagada á tota mirada humana. Tant sols los noyets ignocents que cap al tart de la tarde s' escáuhen á passar per aquell indret en las vigílias de alguna festa de la Mare de Deu, s'enten ressonar sovint un plany suáu y melancólich que sembla venir del fons de la montanya. Es lo de una d' eixas campanas gentils que hi ha per alli enterradas.

Lo dit sobre las campanas passa també ab los capellans: no á tots se ha concedit igual poder contra lo llamp y las pedregadas (12). La tradició popular explica aixó del modo següent. En lo moment d' ésser ordenat, cada capellá té facultat de demanar una gracia á Deu nostre Senyor: llavors, cada qual li demana lo que bé li apareix y n' hi ha que en consemblant ocasió pregan fervorosament al Altíssim que 'ls hi concedesca poder sobre lo vent, lo mal temps y las pedregadas. Aquestos son donchs aquells, á quinas oracions pera comanir las tempestats se atribueix més miraculosa eficacia, aixís es que 'ls pagesos consideran com una gran sort que vinga á encarregar-se llur parroquia un d' eixos capellans, als quals precedeix, desde lo lloch que anteriorment ocupavan com pastors espirituals, la fama de triuñfadors incontrastables de tota mena de tempestats. Aquestos tals, més á més, véuhen y sáben una pila de cosas notables, quina contemplació no ha sigut donada á qualsevol fill d' home.

Aixís v. g., se conta que vivia una vegada en un poblet situat en un dels recons més apartats dels Alpes un vell rector, dotat segons fama de amplíssim poder contra los temporals. Una vegada, donchs, qu' esclatá sobre la vall una tempestat horrorosa, com may de memoria d' home se n' hagués vist un' altra, sortí lo vell á fora portant en las mans lo cálzer y preparant-se sota lo porxo de devant del portal de la iglesia á practicar la acostumada cerimonia de comanir. Llegit que tingué lo darrer evangeli, maná al sagristá que, posant lo peu dret sobre lo seu peu dret, mirés cap amunt del ull de la escala del campanar. Aquest feu lo que 'l rector li havia manat y observá allá dalt, á part de fora, una gran munió de bruixas en figura de asquerosas ratas pinyadas (13), que en mitj de la tempestat, volian introduhir-se en lo campanar y fer parar lo vol de las campanas.

«¿No veus — li manifestá alashoras lo capellá — quin debat més gros no doná á las malvadas bruixas aquest ventar las campanas?»

Tals y de tant pes son las cosas que sab lo pagés del Tirol sobre lo toch de mal temps!

¿Qué té d' extrany per consegüent que un decret que doná en 1809 lo govern de Baviera suprimint aquesta costum, fós una de tantas causas que contribuïren á atiar la flama de la insurrecció en lo Tirol? Més encara: alguns sacerdots il·lustrats que en alguna que altra parroquia volguéren demostrar als pagesos la inutilitat del toch de mal temps, no recullíren en premi més que la malevolensa y desconfiansa de llurs feligresos!

Sembla, donchs, lo més prudent deixar que 'l poble conserve sas vellas tradicions y sas creencias, sobretot quan ni unas ni altrás fan mal á ningú. No per aixó s' crega, no obstant, que las hermosas valls del Tirol sian tancadas á la llum de la il·lustració y de la veritat. ¡Quántas preocupacions supersticiosas no han cedit ja lo lloch, de poch temps ensá, á las demostracions de la ciencia y del sentit comú! De igual manera ab los anys se borrarán del pensament y de la memoria del poble las antiguas creencias que sobre lo mal temps acabém de consignar. ¡Quina ll'estima, no obstant, que ab ellas s' obre també eterna sepultura á una part de la poesia primitiva de Alemania! Mes, qui es capás de aturar la roda del temps?»

RAMON ARABÍA Y SOLANAS.

NOTAS DEL TRADUCTOR

(1) Aquí á Catalunya dihém: *Per l' Abril cada gota n' val mil*.

(2) També passa lo meteix entre nosaltres. En l' alt Vallés, quan la nublada vé del cantó de Sant Feliu del Pinyó ó de Codinas, tothom n' augura mal. Respecte al modo de saber lo temps que farà durant l' any, los dotze primers dias de aquest son los que ho indican: cap d' any senyala lo temps dominant en Janer, lo dia 2 en Febrer, etc. (V. Maspons, *Creencias populares catalanas*, en lo GAY SABER de 1 de Janer de 1878).—A Sicilia tráuhén lo pronóstich per los dotze dias que van de Santa Llucia á Nadal. (V. Castelli, *Credenze ed usi popolari siciliani* — Palermo, 1878). Lo pendre per terme lo dia de Nadal pot originarse de la antigua costum de comptar los anys per lo dia de la Nativitat del Senyor, costum que seguian encara no fà pas molts anys alguns notaris de Catalunya.

(3) També aquí surt lo rector ab estola y breviari á comanir la tempestat, mes es precis pera que lo conjur fassa tot son efecte, que sia amatenat á ferlo avans que aquella entre en lo terme. Igualment se ventan las campanas, mes també ha de agafarse la corda ab la meteixa anticipació. (Maspons, *Las Bruixas*, GAY SABER, 15 Noviembre, 1880). Un rector peresós se pot veure en graves perills y fins, com succehí en

un poble de las Provincias Vascongadas, perdre la vida á mans de sos irritats feligresos. (Trueba, NARRACIONES POPULARES, *El primer pecado*).

(4) En alguns pobles de la Seu de Urgell, aixís que véuen venir la tempestat, llensan al foc un brot de romaní ú olivera benehit, pera que lo fum que alsa, allunye las bruixas. (Id. *ibidem*). A Mataró creman fullas del llor benehit del dia de Rams. (Cels Gomis, *Lo llamp y 'ls temporals*).

(5) En un poble del Vallés citat per Maspons (*loc. cit.*), lo campaner creu que no hi ha que resar oracions, sinó renechs y paraulas extranyas .. Y un rector, que créyan que no las pronunciava, passá grossos disgustos.

(6) Per la part del riu Freser, al N. de la provincia de Girona, prop del Pirineu, pera combatre las pedregadas, acoplan las destrals en forma de creu, ab lo tall cap amunt y súrtlen los hòmens á enjegar tiros y descarregar á la nubolada, ab balas fetas de cera del monument ó sia benehida. (Maspons, *Creencias populares Catalanas*, en lo GAY SABER, 1 Janer 1878). La tradició ha prés, donchs, en nostra terra una forma més religiosa, si bé deixant veure perfectament la reminiscencia de origen.—En molts pobles pyrenáichs de la provincia de Girona hi ha la costum de posar las pedras del llamp ab lo tall cap amunt quan hi ha temporal, creguts de que aixís se lliuran de llamp. En molts pobles del Rosselló fan lo meteix ab las destrals de ferro. (Cels Gomis, *loc. cit.*)

(7) *Kügei, ou de cucut*: nom vulgar dels granets de pedra de las pedregadas en lo patués del Tirol. Lo meteix nom y la meteixa preocupació existéixen en Alsacia.

(8) Una de las creencias més arreladas en la nostra terra es la de que las bruixas en cada pedra hi fican un pel de cabra, reminiscencia del boch ó cabró en que s' converteix lo dimoni (Maspons, *Las Bruixas*, GAY SABER, 15 Nov. 1880). Aixís se ha vist alguna vegada en las masías del alt Vallés comparéixer l'endemá de una borrasca las cabras esquiladas á ran sens que s' trobés per terra un sol pel. (Id. *ibidem*, *Creencias pop. cat.*, 1 Janer 1878). No obstant, diuen alguns que si la pedregada vé de part de Deu, no s' hi troba lo pel de cabra (Gomis, *loc. cit.*).

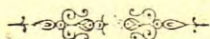
(9) També á Catalunya lo campaner toca bonas estrenas per son treball y per aixó resistéixen tant, en general, las ordres que en alguns pobles, com á Avinyonet v. g. (Gomis, *loc. cit.*), ha hagut de donar lo rector prohibint tocar á temps pera evitar las freqüents desgracias ocasionadas pe'ls llamps. En algun poble del Empurdá s' han sangrat en salut, com se sol dir: aixís á Vilanant (Gomis, *loc. cit.*), han posat un parallamps dalt del campanar, mes per aixó continúan com avans tocant las campanas.

(10) Aixó meteix passa á Catalunya. En *Lo llamp y los temporals* de nostre consoci don Cels Gomis, obra que prompte donará á llum l' *Associació d' excursion. CATALANA*, se cita com una de las més poderosas contra las bruixas, la *Martina*, campana de Arenys de munt. A Espinavesa, segons lo meteix senyor, las tocan totes á ls hora, porque sáben que n' hi ha una que té molta virtut contra los temporals, pero no s' recordan quina es pera tocarla sola.

(11) *Holzalm*, literalment, *depósit de fusta*: paraula comuna en lo patués del Tirol pera indicar los grossos pilots de tronchs y llenya que fan en lo bosch los llenyaters y dintre del qual acostuman á deixar un buyt pera soplujar-se ó reposar.

(12) Tampoch á Catalunya tots los capellans se reputan de igual forsa pera apartar del terme las tempestats. Lo que no sé es de quin modo s' explica aquesta diferencia entre nosaltres.

(13) També la rata pinyada se té en la nostra terra com una de las formas preferents que revestéixen las bruixas. Y per aixó la quitxalla per tot arreu la martirisa y las té en horror.

LA MORT TRÁGICA Y SORPRENÉNT

DE MOSSEN PERE ROQUER

Rector del poble de Cabrera.

LLEENDA FANTÁSTICA

EXISTEIX en lo alt Empurdá, rodejat de grans boscurias de suros, al peu dels Pirineus, un poble petitet, de gent honrada y senzilla, ahont s' hi conservan encara 'ls antichs costums de nostras montanyas empurdanesas. No fa gaire, s' hi ballava encare 'l contrapàs llarch, quals paraulas recordan la passió de Nostre Senyor Jesucrist: aquells avis, ab sa llarga barretina, amples calsas de morat vellut y faixa vermella, lo ballavan ab molta serietat y casi ab devoció. Las profesons del divendres sant eran dignas d' eser vistas, y tots los poblelets del entorn hi anavan pera veurer los estaferms, y la mort, brincant ab sa dalla, al compás del timbal; y la quitxalla cridant: misericordia brunyols!.. se 'n menjavan molts després de la professó.... y altres costums de la velluria qu' are s' han perdut.

Era l' endemà del Reys. Tres joves alegres, de bon humor, passàvan per lo carrer de la Font. Las vuit del vespre tocavan en lo campanar de la iglesia bisantina del poble. Feya un fret glacial, puig havia nevat lo dia dels Reys, y 'l carrer era tot gibrat. Se dirigian á casa la Tona ahont s' hâbia mort lo porch, y feyan butifarras. Habia pesat cent carniceras, lo que causava admiració y enveja als vehins. Los tres alegres fadrins anàvan á fer lo tast; puig savian que 'n Guillém, l'

home de la Tona, era amich de xerricar y que per aquest dia, san-grava aquella bota del recó coberta de floridura y telas d' aranya.

Entráren los tres hereus, saludats pera las riallas de las butifarres, en mitj del picamént dels tallants, trinxánt la carn sobre 'ls talladors. Una boira de greixum omplia l' estancia. Tot eran donas. En Guillém fumava un pipót á la bora del foch, ahont bullia 'l perol de brou-bufát. Era home de molta calma, ja 's coneixia al veurel pendrer ab sa má una brassa de foch y posarla ab catxassa sobre 'l pipót pera encendrel. Deya que tenia mal de caixal. Las donas feren molta gresca ab los xicots; fins la Tuyas los hi penjá una botifarra plena de vent. Però ningú 'ls va convidar: ni en Guillém que gemegava á la bora del foch. No 's parlá dels resolis de la bota del racó. S' hauria pogut creure que era cosa convinguda pera ferlos despitir.

A las nou se retiraren y la transició brusca del fret del carrer ab la atmósfera greixossa d' ahont sortían los inspirá reflexions tristas: 'ls feu neixer la gana. May havia succeït á casa la Tona lo qu' ha passat anit... No convidarnos!... Ni al tast!... Y la Tuyas que s' ha burlat de nosaltres... Tot aixó ho deyan aturats al carrer, al peu de la porta de la casa d' ahont surtian. De cop, un d' ells digué: Oh! quina idea! mireu!... alsan lo cap y veuhén á la finestra del primer pis l' espinada del porch.

En lo poble de Cabrera com en tots los pobles de eixa falda de montanya, s' acostuma, al matar un porch posar l' espinada á la finestra. Aixó ja s' comprén que es per pura vanitat: per lo greix de la cansalada se judica del pes que ha fet; y aixis n' están enterats los envejoses y 'ls amichs.

Voleu que 'ls robém l' espinada, ja que no 'ns han convidat? Sabrém lo gust que té. Apa! molt bé! dit y fet: van á buscar un sach, 's fan esqueneta y s' emportan l' espinada.

Pobre Tona! qu' enfadada estarás demá dematí! y ta filla, la Tuyas... sas riallas 's convertirán en plorallas. En Guillém s' haurá d' estacar las barras de tant mal de caixal y de segur que deixarà apagar lo pipót. Cuan en Guillém lo deixa apagar, es senyal de tempestat y terratremol.

Nostres fadrins carregats ab l' espinada s' en van carrer amunt. Sortiren del poble silenciosos, y posats en un recés, comensaren á reflexionar sobre la gravetat del robo que acabavan de cometre. Ells, fills honrats de las millors casas del poble, s' esposavan á anar á l' pressó. Tinguéren consell, y després de molts rahons decidiren lo següent: Demá, tot lo carrer de casa la Tona será alborotat; l' alcalde,

l' agutzil, tothom buscarà lo lladre; es necessari amagar l' espinada en un lloch que ningú la pugui trobar.

Després de molt pensar, decidiren amagarla al cementeri.

En efecte, la portaren en aquell lloch sant; ficada en son sach, la deixaren á dintre, al peu de la paret, amagada per las malvas y romagueras. Sens dupte qu' en aquell amagatall estaria en lloch segur; y després de passat l' esbalot, la nit següent anirian á buscarla; y pera evitar sospitas, la portarian á las runas del castell de Cabrera, situat á mitja hora del poble. Tot ho tindrian preparat: paella, graellas, pá y ví, en una paraula, tot lo necessari pera fer honor á la carn suculent de l' espinada; y contents d' ells mateixos se'n anaren cada hù á retiro.

Al dia següent, las campanas tocavan a morts; 's feya un enterro molt lluit; puig havia mort Donya Gertrudis de Cabrera, descendenta d' aquella antiga familia, qual castell, com un niu d' áligas dominava la vall. Donya Gertrudis era una senyora molt caritativa. Mori á la edat de 90 anys; y com era petita, magreta y de color de pergamí 's deya que passaba de 100 anys. Hi anavan vuit capellans á l' enterro. Se li cantáren tres oficis, y després de l' absolta s' portá al cementeri, seguida pera tots los convidats que era tot lo poble. La difunta fou enterrada ab son mellor vestit y sas arracadas, com s' acostuma en eixa comarca. La posáren en terra, y quant los convidats se retiravan conmoguts, se sentia lo terratremol de las terrossas gebradas que l' enterraments, ab sa pala tirava sobre l' ataut.

En lo poble hi havia un parracaire que no se sabia d' ahont era. Parlaba 'l catalá xamporrát y el tenian per home dolentot; se deya si havia estat á pressidi. Lo tal parracaire havia assistit á l' enterro ab la demés gent del poble, y sabia que Donya Gertrudis havia sigut enterrada ab sas arracadas de valor. Tot seguit se posá á rumiar lo plan de apoderarse de las joyas de Donya Gertrudis; y á la nit següent lo posá en execució.

A las dotze de la nit entrá en lo cementeri, saltant la paret, y ab son magall y sa pala comensá á desenterrar lo cadavre. Feya una nit fosca com una gola de llop, y un temporal de vent y una tramontana gelada. Encara de ser un home molt desanimat, no las tenia pas totes. Al fer aquella operació, á cada cop de magall semblava qu' li agafavan la punta de sota terra. Al fi descubreix l' ataut, arrenca 'l tapadó, treu lo cadavre fora 'l clot y arrenca de sas orellas las arracadas. Los ronchs de la tramontana semblavan xisclets llastimosos, com veus que passavan enlaire. De cop li semblá sentir parlar. . astorat, espan-

tat, temént lo resultat de son robo sacrilech, fuig deixant á donya Gertrudis á la bora del clot, y al saltar la paret del cementeri, posá son peu sobre un bulto estrany: que será aixó? que conté eix sach? Lo deslliga y troba l' espinada robada de casa la Tona, qual robo tenia lo poble alborotat, Oh! quina ideya mes diabólica li passá per l' esperit... Torna al clot, 's carrega la pobre vella, treu l' espinada del sach y fica á Donya Gertrudis dins, lo lliga deixantlo en lo mateix puesto que lo havia trobat, y s' emporta l' espinada

Lo castell de Cabrera, es un antic castell feudal del tot enderrocat. No hi ha mes que una estancia mitj coberta ab volta grassa que serveix pera embarrar lo bestia quan fa mal temps. Nostres fadrins habian escullit eixa estancia pera fer l' apat y saborejar la carn suculent del porch de la Tona. Tot ho tenian preparat: bon foch, graella, paella, pá y vi. Assentats en rotllo sobre una pedra, á la bora del foch, parlavan del alborot del poble; se 'n reyan de la rabiada de la Tona y de las barras estacadas d' en Guillém; de la gresca que s' havia armat en lo carrer. Ja 'ls está bé: deya la Pepa que havia mort un to-sino de cent; aixis no 'ls hi fará profit... A mi 'm sap greu per la pobre Tuyas: dihuen que sa mare li ha arribat á l' esquena... y qué hi merexia, pobre xicota!... En Guillém digué al texidor, que fa d' agutzil, qu' era un cap de burro perquè no sabia trobar l' espinada, y ho deya tant enfadat que portava lo pipot á la boca apagat. Aixis nostres amichs s' entretenian pera matar lo temps y esperar l' hora de mitja nit, hora de comensar á cuinar. Arriba l' hora, un d' ells se dirigeix cap el cementeri distant mitja hora de lo castell; salta la paret, recull lo sach, se 'l carrega al coll y cap al castell. Al arribar: ja la tenim aquí, apa! apa!... Deslligan lo sach, s' acostan á la claror de la llar y vuidan son contingut... Los tres exalan un crit de horror y espantats arrencan á fugir, no sabent lo que 'ls hi pasava. A poch á poch tornaren en sí, se acostaren tremolant de lo que havia sortit de lo sach. Reconeixeren lo cos de Donya Gertrudis enterrada al demati; al veurer sas orelles esqueixadas, compreguéren que hi havia hagut un robo sacrilech, y que lo lladre los hi havia jugat una mala partida, y que tota la culpa recauria sobre ells; puig no se 'n podian burlar, porque era cosa d' anar á presidi. Se desesperavan, no sabian que fer; parlavan de deixar á Donya Gertrudis y cada hù anarsen cap a retiro. Pero si algú 'ls havia vist... Si la justicia ho descubreix .. 's torturavan l' en'eniment pera trobar una solució que 'ls lliurés de un pas tant perillós.

A un quart y mitj del castell de Cabrera, hi há una casa de pagés

bastant acomodada; á Can Flaciá; y mitj hora més lluny hi há un altre masía de bon aspecte; á Can Peirotó. Donchs bé, nostres fadrins habian trobat la solució que tant buscavan. Tornaren á ficar dins lo sach la pobre vella, y s' dirigiren á Can Flaciá. La tramontana, que li diuhen en Jan de Fransa, bramava que feya terror. En la masía tothom dormia; eran las dos de la matinada; feya un fret glacial. Un dels jóves entrá per un finestró dintre la cuadra del bestiar; destaca la burra, li posa son albarda, y treu sense fressa 'l barnat de la porta de la cuadra, l' obra y treu la burra; torna á girar la porta y s' en van los tres ab la burra á certa distancia. Treuhen del sach lo cadavre lo pósan á caball, sobre l' albarda, ben estacat de camas, y l' esquena subjectada ab un tronch, pera ferlo tenir dret. Acabats eixos preparatius, s' en van tot xáno xáno, cap á Can Peirotó, deixant la burra al mitj d' un camp de blat y cada hú s' en va á retiro.

Tot seguit que s' va fer de dia, lo que s' conegué ab la fressa dels esclops de la gent de la masía, l' amo obrí la finestra de son quar'ó; y al veure una dona ab sa burra al mitj de son blat, l' escridassá: ¡Ey! dona, vejam si os hi vinch!... y com la dona no 'n feya cas, cridá 'n Rafel, lo boué: —Vés... aquella dona me fa menjar lo blat per sa burra; fá rato que l' escridassu y no 'n trech rés, deu esser sorda... Tréumela á garrotadas! —Prou, prou,—y va 'n Rafel molt decidit, però al arribar á deu passos, arrenca á fugir, tot esparverat. —Cap de burro, y are, que 't passa? diu 'n Peirotó, que 't tornas boig?. —Què li vagi qui vulga á treure alló del blat, deya 'n Rafel, es una mala cosa, una bruixeria. —Tota la gent de la casa alborotada se senyava al sentir las paraulas de 'n Rafel; 'n Peirotó, l' home valent, prengué sa escopeta y se dirijí cap al bulto aquell. —¡Quina colla de ruchs tinch á casa! ¡quins soldats! —y feya 'l valent. Tots lo seguian uns tras altres. Al arribar á deu passos, s' aturá; puig no las tenia totas; y de cop girá l' esquena y s' entorná á casa —En Rafel tenia rahó: es mala cosa, bruixa ó dimoni! la cullita será perduda, y el bestiar se 'm morirá! Aném al poble á avisar al senyor rector perque vinga á tirar aigua beneita al mal esperit y ferlo fugir, Al arrivar al poble, tota aquella gent espantada que habia crescut pel camí, hi hagué tancament de portas y finestras. Las donas se senyavan, las criaturas ploravan, lo teixidor que feya d' agutzil, va rompre una llansadora, y en Guillem va deixar apagar l' pipot. Una professó de gent s' dirigi cap á la Rec-toria.

Mossen Pere Roqué, habia dit sa missa matinal y prenia xacolata. Tenia 80 anys, y 'ls portava molt bé; però las camas li flaquejavan;

deya riént que necessitava oli d' ametllas dolsas pera untarse las frontissas que tenia rovelladas. Al veure tanta gent á casa seva, digué: Calmeuse, bona gent, calmeuse! tot se farà; conech ma obligació y si es un mal esperit desapareixerá com una glopada de fum.

Anaren á buscar lo burro d' en Guillem; puig era lluny, y 'l rector vellet. Seguía l' escolá ab la peroleta plena d' aigua beneita; y tot lo poble en professó s' dirijeix cap á can Peirotó. Lo senyor Rector passava devant, y tothom seguía A certa distancia del camp de blat, comensá sas pregarias lo rector, aspergint de quant en quant, ab aigua beneita, Tothom se quedava enderrera, Las donas passavan l' rosari, y fins l' escolá que seguía á deu passos enredera del senyor Rector que estava sol, avansant de poch en poch, y tirant aigua beneita. De sobte, 'l burro, ab brams desaforats, s' llenza sobre el mal esperit, y el pobre vell cau en terra trepitjat y desmayat. La gent s' arrenca á fugir y l' abandona en tant trist estat. Lo portaren per fi á la Rectoria, y morí al cap de pochs dias Tal va ser lo fi tragiche del bon mossen Pere Roqué, rector del poble de Cabrera.

Tot se descobrí: la vella fou tornada al clot; lo parracaire aná á presidi, y la Tona perdoná als tres fadrins.

CÁRLES BOSCH DE LA TRINCHERIA.

LA FLOR MARCIDA

Ahir, regirant papers
dels que per dolents s' esquinsan,
oblidada entr' élls trobí
una flor del tot marcida:
¡ay flor, la marcida flor,
quánts recorts en mí dormian!

Tas fullas plenas de póls
y pe 'l temps descoloridas,
brilláren un jorn suäus
en lo pur front de m' aymia:
¡ay flor, la marcida flor,
llavors n' éras de bonica!

De ton color esplendent
que á la néu avergonyia,
vaig enamorarmen jo
pensant quan ella t' veuria:
¡ay flor la marcida flor,
m' apar qu' encara te mira!

Tan bon punt élla t' tingué
te patonejá festívola
y ab rosada de sos ulls
te torná frescor y vida,
¡ay flor, la marcida flor,
foch y llágrimas rebías!

Entre sos negres cabells
te vegí després, altívola
com l' estel qu' en fosca nit
ab més vivantor titil-la:
¡ay flor, la marcida flor.
com d' abdós feres la ditxa!

Vegéres llavors passar
un remoli de delicias,
de sospirs y juraments
d' amor, de llum y armonías:
¡ay flor, la marcida flor
l' amor abelleix la vida!

Poch temps després. de sas mán, s,
oh flor volguda, t' rebia
marcida ja... y, morta y tot,
mes hermosa m' pareixias:
¡ay flor, la marcida flor,
jo, ab tú, son recort tenia!

Passaren jorns y mes jorns;
flors y neus se succehian...
y en tant, lo dupte y la fé
se disputaren ma vida:
¡ay flor, la marcida flor,
sols tú mos dolors sabias!

Més, á volta d' alguns anys,
ni l' esma ja d' élls tenia:
ma dolsa, dolseta amor,
com lo temps, treya florida:
¡ay flor, la marcida flor,
oblit engendra la ditxa!

Per 'xó romanires tú,
oh estimada flor mustiga
perduda entr' aquells papers
que per inútils s' esquinsan:
¡ay flor, la marcida flor,
perdonam si allà t' tenia!

Ara t' guardaré en mon cor,
com se guarda una reliquia,
per' que m' lliuris del oblit
del passat que m' fas reviurer:
¡oh flor, la marcida flor,
los recorts són font de vida!

JOSEPH M.ª VALLS Y VICENS.

LO PRIMER MARIT

I.

DOS CONDEIXEPLES

A no molts anys que en lo restaurant del Ferrocarril de la immortal Saragossa, dos jóves arribaren á la vegada, l' un de lá Ciutat y l' altre del tren que de Barcelona se dirigia á Madrid, lo cual acabava de pararse á la capital d' Aragó per seguir son curs fins á la coronada Vila.

Los dos jóves se sentaren junt á una taula, y l' un d' ells picant de mans per cridar la atenció al mosso que servia, digué ab veu alta: —Una cervesa.

L' altre, cridá en castellá, pero ab un accent francés molt marcat: — Café.

Lo mosso los servi depressa y se 'n aná á servir altrás taulas que los passatjers prengueren per assalt.

Los dos jóves que no 's coneixian se miraren l' un al altre per casualitat y tots dos cregueren veure en son accidental company la semblansa ab una persona coneguda de molt temps, pero que un no pot definir bé qui es.

Res més diferent que 'ls dos jóves.

Semblavan la Espanya y la Fransa.

Lo que habia vingut de Saragossa era moreno, de ulls negres, barba y cabells castanys foscos, alt, prim y nervut.

L' altre era blanch y de bons colors, cabell y barba rossos, ulls de

cel, de bona figura, pero més fornit de carns, per fi un verdader descendent dels antichs galos.

Semblavan contar los dos los mateixos anys, de vinticinch á trenta.

L' espanyol, com á més expansiu, se dirigí al francès y li digué en castellà:

—Si no recordo mal, jo he vist á vosté un' altre vegada, pero fá molts anys; quan eram noys, y nostra cara era llisa com la ma.

—Per ventura,—contestá lo francès,—s' hauria vosté educat á Paris, en lo col·legi de...

—Sí, contestá l' espanyol.

—Tú ets Alfons D...—digué luego 'l francès aixecantse.

—Y tú, si no recordo mal, ets Hernest de A...

Y 'ls dos s' abressaren, ressonant en la sala un doble bés que se repetí tres vegadas.

¡Quan bonas son las amistats de la infantesa!

Las únicas verdaderas que existeixen.

Los dos amichs se separaren avergonyits, perque tothom los vegé aixugarse d' amagat cada un una llàgrima de enterniment que mullá sos expressius ulls.

—Senyors viatjers, al tren,—cridá l' empleat del Ferro-carril.

Los dos amichs s' agafaren per lo bras y 's ficaren en un vagó de primera.

Eran sols, y avans de marxar lo tren, digué Hernest en mal castellà á son condeixeples:

—¿Vas á Madrid?

—Sí,—li contestá Alfons en francès, perque vegé que á son amich li era difícil seguir la conversa en castellà, y Alfons com á bon català tan extranjera li era la llenga de Castella ¡com la de Fransa, y parlava bastant bé l' una y l' altra, y continuaren la conversa en francès.

—¿Y tú viatjas per Espanya? preguntá Alfons.

—Sí, per gust,—contestá Hernest.—La situació de la meua casa, afegí, ha prosperat. He quedat sol, vaig á cumplir trenta anys y vull pensar en casarme.

—Y avans,—li digué son amich,—vols veure mon y has comensat per Espanya.

—No,—digué Hernest,—no es la primera vegada que vaig á Madrid. Es la segona,—y afegí tornantse roig,—vaig á casarme.

—Ab una espanyola,—li digué ab goig Alfons.—Me'n alegro. ¿Y cóm se diu, qui es la afavorida?

—Es una andalusa, hermosa com un àngel y graciosa que ni somniada.

—¿D' ulls negres?

—Aixis mateix,—digué lo francès entussiasmat.—Es tant bella com son nom. S' anomena Estrella.

—¿Es una senyoreta jóve?—preguntá Alfons.

—Es jóve,—digué Hernest,—mes no es senyoreta, es senyora.

—Es viuda,...—digué ab disgust Alfons.

—¿Y qué te de mal?—preguntá Hernest.

—¿Coneixias á son primer marit?—preguntá lo jóve espanyol.

—No, jamay l' he vist, puig sols fá mitj any que conech á Estrella y ja fá tres anys que es viuda.

—Hernest, fás un mal casament,—li digué ab serietat Alfons.—Te casas ab una viuda sense haber conegut may á son primer marit. Ja veurás lo que 't succehirá. No podrás fer ni dir res en ta casa contra la voluntat de ta muller, que no 't surti l' espectre del primer marit, y si retiras tart, te dirá la Estrella: ¡Ay, no ho feya aixis mon primer marit! Y si es capritxosa, si te vanitat, si es gastadora y tú no vols aguantar sas exigencias, sortirà la implacable sombra del difunt, y cada dia ja en la taula, ja en lo saló, y fins en la cambra nupcial lo veurás com Macbeth l' espectre de Banquo, la fantasma del primer marit.

Hernest esclafí una rialla de bona gana, y li digué:

—No hi há com los espanyols é italians per ser fatalistas. Mira á qui se li hauria acudit lo que tú dius. Cuán arribém á Madrid te faré conèixer á Estrella, y alashoras me demanarás perdó de lo que has dit y pensát.

—Pot ser que sí,—contestá Alfons,—peró aqueix perdó no te 'l demanaré fins que quant hi hage un any de casat te torni á veuret.

Lo tren marxá seguint aquellas planurias de Aragó de hermós cel y terra nua que tan pesat fá aquell país y part de la Manxa y Castellà la nova, en la qual los catalans trobém á ménos lo cultiu de nostra ingrata però ben treballada terra ab sas vinyas verdas y sos horts ben conresats.

Després de un rato de silenci, Alfons preguntá á son amich com va ser que ell conegués á Estrella.

—Fá dos estius que vaig anar á Cauterets,—digué Hernest,—y allí, entre algunas familias espanyolas hi habia la Marquesa de... ab son marit, ab lo qual vaig contreure amistat y me varen fer prometre que 'l hivern los faria una visita a Madrit.

Jo per ma part, desitjava veurer Espanya, y cuant arribá lo mes

de Novembre, vaig cumplirlos la promesa, y vaig arribar á Madrid dos dias avans del Sant de la Marquesa.

Aquesta senyora, lo dia de sa festa doná un ball, en lo que hi havia convidat lo millor de la societat madrilenya. Pensarás que jo vaig ser invitat y á mes presentat als concurrents del ball.

Ja s' havia ballat bastant, quan estant al costat de la Marquesa vaig reparar en una senyora que ballava ab un jóve. No he vist res tan hermós. Tindria d' uns vinticinch á trenta anys, però era bellíssima y uns ulls de sultana que pareixian enlluminar com las espelmas de la gran aranya del saló.

La vaig mirar despay, portava un vestit color de cendra clar, ab blondas negres, y un adrés de perlas negres y brillants. Era la Reina del ball.

Es casada, vaig dir pera mí, y es una llástima Aquesta dona me hauria fet felis. La Marquesa que observá la atenció ab la cual jo mirava á la dama, me va dir rient:

—Sembla que vos crida la atenció aquesta hermosa morena, la senyora D... á la que anomenem més per son nom de fonts que es Estrella.

—Cap nom més á proposit per ella,—diguí alashoras,—puig es un verdader estel en sa cara hermosa y en sos ulls brillants més que la pedreria rica que l' adorna, y donat un sospir diguí: Llástima que aqueixa senyora sia casada.

—Res d' aixó, mon amich,—digué la Marquesa.—Esirella es viuda fá més de dos anys, y ayuy se presenta per primera vegada en societat, finit son dol rigurós.

Si no hagués temut lo ridicul, hauria besat las mans á la Marquesa, tan felis me feu aquesta resposta; mes se refredá mon entussiasme quan afegi: tan es que siga viuda com casada, puig Estrella, que amava molt á son marit, no vol sentir parlar d' un segon matrimoni.

Lo ball que ballava la viuda hermosa finí y vingué á seure's prop de la Marquesa. Es dir, al costat meu.

Llavòrs vaig tenir lo gust de oirla parlar lo castellá però ab un accent andalús plé de gracia y finura. Jo creya perdre 'l cap.

Se senti lo preludi d' un waltz y jo la vaig invitar á seguir l' acort de la música, li oferi la mà y un moment després mon brás cenyia aquella cintura de fada y tot doná voltas en lo meu entorn.

FRANCISCO DE PAULA CAPELLA.

Seguirá.

EN LA MORT DE MA SANTA Y ESTIMADA AMIGA, LA LLOREJADA
POETISA SENYORA EMILIA PALAU, VIUDA DE GRAU.

COMPLANTA

Los ángeles en la tierra,
No están bien, y se van presto.

SUAREZ BRAVO.

Deixém que parteixin las aus viatjeras
Quan depressa fugen de infecte regió,
Deixém que al cel volin las ánimas justas
De l' alé del vici fugint la infecció.

Jamay l' amor nostre deturar procura
L' esperit que acaba sa captivitat,
Puig son vol detindre quant Déu lo lliberta,
Es, en lloch de estima, impía crueltat.

Y foll egoisme lo voler que restin
Dintre d' eix temible centre de dolor,
Sufrint sense treva, afanys y torturas,
Los sers que ab deliri aymá nostre cor.

Deixém sens recansa sa presa á la tomba,
Morir, per ventura ¿no es un supré m bé?
En nostra existencia, com en mar las onas,
Ans que un dany termini, un altre 'ns ne vé.

No son la hermosura, poder ni riquesas,
Ni 'l molt y molt viure, favors de la sort,
Es si lo ser lliure de l' humá esclavatje,
O per lo no náixer ó per lo haver mort.

¿Qué es la mort temuda, ni que 'l ansiat viure?
Sols duas fantasmas ab divers vestit,
L' una va endolada, l' altra ab falsas galas,
Y ab vels que 'ns ocultan lo sol infinit.

¿Qué es morir? Llansarne la carnal despulla
L' esperit que torna al reyalme etern,
Es sentir la inmensa coral alegría
Del fill que retorna al alberch patern.

Donchs, ¿per qué plorarte, Emilia ensisera?
¿Per qué contristarnos ton tránsit felís?
¿No ets filla tornada als payrals dominis?
¿No ets de Deu esposa en lo Paradís?

¿No 't voltan cors d' àngels y verges sagradas?
¿No 't rebé propicia la Verge Eternál?
Y tas santas obras en flors convertidas
¿No 't forman corona de gloria immortal?

Donchs, ¿qué més voldria per tú l' amor nostre?
¿Tornarte á la vida? Desitj imprudent,
Bé estás en la eterna Sió benehida,
Bé estás prop del trono del Omnipotent.

Ver es que ta clara viva inteligencia
La llum similava d' estel vesperti;
Ver que ta hermosura á pensar portava
Si avans d' esser dona eras serafi;

Ver es que exhalava la lira cristiana
Acorts melodiosos de extrema do'sor,
Suaus com la esencia de flors mitj badadas,
Com d' ayguas tranquilas lo plahent remor.

Y eixos cants armónichs lo mon aplaudia
De llors rodejantne ton plectre argentat,
Mes ¿qué significan las glorias terrenas
Per qué á gran altura t' ánima ha puját?

Per qui en lo deliri de pena angoixosa
Ho veu com tú, Emilia, tot de dol cubert
Y en lo morir funda sa dolsa esperança,
Y en lo mon sols mira un inméns desert?

Quan aparelladas duas orenetas
Joyosas fan via á través del mar,
Si per dissort l' una cau y mort dins l' ona,
Vola l' altra al nuvols per may més tornar,

Quan de gentil roure te una eura brancuda
Voltada la soca ab frondós vigor,
Si l' huracá arrenca l' arbre ab que está unida
Ella també 's seca y poch á poch mor;

Tú com l' oreneta y l' eura frondosa,
Sentint de anyoransa tormentós excés,
Ab l' Espós fináres y ab ferma volada,
Al empir pujares per no tornar més.

May més, ¡oh tristura! Ton cor era copa
De caritat plena y de abnegació,
Hont las desventuras á tesa hi bebian
Balsam delectable de consolació;

Y allí ahont regnava la pena tirana
Si tú hi acudias mimyavan los plors,
Tal de las tempestas calma la violencia
Quant surt d' entre 'ls nuvols l' arch dels set colors.

Ton instint benéfich fou tant sense mida
Que per més del próxim lo bé procurar,
De totas tas pompas é il·lusions mundanas
Holocaust rendires de Déu en lo altar.

Y en ell á la excelsa prepotent Regina
Qu' es *reparadora* dels humans erròrs,
Com expiatoria víctima, ta vida
Consagrar volgues ab intims fervors.

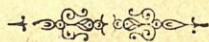
¡Ditxós lo qui acaba com tú, santa amiga,
¡Ditxós qui á la Verge pot durli en present,
Tants ramells flayrosos de virtuts, ruixadas
Ab llàgrimas puras del agraphiment!

— Senyor, ¿per qué privas de tant rica joya
Als de quins fou gloria orgull y confort?
¿Per qué aixís deixarne sa lira callada,
Sens pa la horfanesa y á tants sens conhort?

¿Per qué despullarne la rosa jamada
Y endursen la blanca coloma sens fèl?
¿La mort no trobava malvats per extindre
Ó acás no hi havia prou àngels al cel?

— Mes ¿qué dich? perdona Divina Clemencia!
Bé prou sé la causa de dissort tant gran;
Entre las miserias de la impura terra
No hi están bé 'ls àngels, per ço prest se 'n van.

MARIA JOSEPHA MASSANÉS.

LO PRIMER MARIT

(Continuació.)

o que jo vaig experimentar va ser una follia. Per primera vegada vaig sentir amor y li vaig dir.

Una gran rialla fou sa resposta y jo pensava morir.

Tal vegada ella va tenir compassió y me va prometre que rebria ma visita los dias que ella tenia recepció que eran los dijous de cada setmana.

No hi vaig faltar, com pots suposarte, pero 'm vaig desesperar. Allí hi havia diferents Senyoras, alguns Senyors y alguns d'aquells gomosos que son la peste de la societat; però lo que més me desconsolà fou un preciós retrato de cos enter penjat sobre 'l sofà, lo qual representava á un jove d' uns trenta anys de hermosa presencia y lo més acabat tipo espanyol. Jo li vaig alabar aquella pintura y ella suspirant digué:

—Es mon difunt marit, lo malaventurat Leandro, que tan felis me feu.

Vaig estar allí més d' una hora, mes las visitas se succehian las unas á las altrás y veyent que la meva, per ser la primera, se feya massa llarga, me vaig despedir sense poder parlar ab ella sino pocas paraulas de mera cortesia.

Aixís vaig passar un mes sense poder obtenir una conferencia á so-las, ni que rebés de mí ni una carta... Jo creya tornarme boig.

Per ma ditxa, la Marquesa, qu' era ma confidenta, tingué pietat de mí y un dia convidà á dinar á Estrella y á mí.

La Marquesa es tot' una Senyora y va portar las cosas ab lo tacto propi de las personas del gran mon.

¿Cóm ho feu?

LA RENAIXENSA.—Any XIV.

No ho sé; però si que crech previngué á Estrella en mon favor.

Las donas saben molt y la Marquesa trová un pretext pera deixar-nos sols.

Jo vaig repetir ma petició, vaig oferir á Estrella mon nom y ma fortuna.

La hermosa viuda se 'n rigué primerament, mes després, havent jo insistit, se posá seria y contestá qu' ho pensaria y que vuit dias després la Marquesa, nostra comun' amiga, ja tornaria la resposta definitiva.

La Marquesa torná y me somrigué com pera demanarme las gracias.

Endevinant ja la situació li vaig pendre la mà y la vaig posar en mos llàbis, dient:

—Senyora, vos dech més que la vida.

—Mr Hernest, —me digué lo Marqués al despedirnos; — jo crech que vos tindré madrileny.

Varen passar vuit dias que foren vuit sigles pera mi, al cap dels quals vaig fer una visita á la Marquesa. Y faltant á totas las conveniencias socials, hi vaig anar avans d' hora (lo qual no feu riure poch al Marqués) Sa esposa me rebé ab bata y pentinadó, puig era 'l mati, y m' invitaren á esmorsar.

—Per fi, — digué la Marquesa, — Estrella consent en ser vostra esposa, però vol, avans de comprometes, tractarvos algun temps pera conèixer vos bé y pera que vos la conegueu també á ella.

—Y t' has descuidat Cecilia — digué lo Marqués, — que avans de tot s' ha d' estipular la cuestió d' interessos.

—Aquesta es molt fácil — diguí jo. — Ma posició es bona, res demano d' ella y si vol, tot li donaré.

—No faria jo tant — digué 'l Marqués. — Estrella conta ab lo suficient pera viurer ab decencia, entre lo que li llegá son marit y lo seu.

Lo dia següent vaig visitar á Estrella. Me rebé d' un modo adorable.

Als vuit dias me doná lo sí definitiu.

Ma impaciencia era gran y vaig obtenir de ella lo permis per' anar á Montpeller (ma patria) y portar los documents necessaris pera efectuar lo casament, mentras ella enviava á Sevilla d' hont era filla pera lo meteix. Ara vinch de regrés de Fransa y porto ab mi los documents, però com no havia vist Catalunya, he volgut passar per Perpinyà en lloch de ferho per Bayona y aixó ha motivat lo que 'ns trobéssim 'ls dos.

—¿Y á tú —preguntá Hernest acabant son relat, — qué t' ha succeït?

—A mí —digué Alfons, — tot desgracias. Ma historia es trista, però curta. Lo meu pare ho perdé tot y morí pobre y á mí 'm tens viatjant de una fàbrica de Barcelona portant mostras de robas per tota Espanya y donant mal temps als que no pagan. Ara he recorregut l' Aragó. Me detindrè algun dia á Madrid, després recorreré la Andalusia y Valencia y tornaré per aquesta línea á Barcelona y aixís sempre com lo jueu errant. No puch pensar en casarme, y lo pitjor de tot es, que com tú, estich enamorat, però enamorat d' un impossible. He fet com aquells que serveixen al Rey y volen casarse ab la filla del amo: jo he posat los ulls en una noya bonica y rica, y la Layeta, la filla del meu principal no es pera mí. Jo voldria ésser rich y que ella fos pobre, però, per desgracia es lo contrari, y lo millor dia lo meu principal me convidará á las bodas de sa filla y jo hi hauré d' anar vessant lo meu cor llagrimas de sanch.

—¿Y ta estimada —li digué Hernest, — sap que tú la amas?

—No ho sabrá may —contestá ab tristesa Alfons — Ma posició y la seva son molt diferentas. Ara m' aprecia com un amich y després me despreciaria com un sér interessat, creyentse que sols l' afany de tenir un pervenir hó me crida la atenció, y Deu sap que no es així, puig sols las bellas qualitats de la Layeta, més que la hermosura y la riquesa, m' han fet náixer eixa passió boja qu' ofegaré en mon cor.

Alfons callá conmogut y amagá una llágrima que 's desprenia de sos ulls y mudá de conversa.

Lo tren marxava ab velocitat. Los dos amichs callaren y prompte lo son s' empará d' ells.

II

UNA CAUSA DE DIVORCI

Arribaren á Madrid á entrada de fosch y prompte se vegeren acossats de gallegos, dels quals uns los oferian un cotxe, altres los seus serveys, y altres per si volian anar en una fonda ó casa de dispesas.

—Tú te 'n vas á casa la Marquesa —li digué Alfons á Hernest, — y jo me 'n aniré com acostumo, á casa donya Dolors, la meva despesera

de la *Calle Mayor* que per pochs quartets estich com á casa meva, puig los comissionistas tot ho havém de mirar y si en lo viatge estalviém alguns durets, aqueixos tením de més.

Hernest prengué un cotxe y havent fet carregar son equipatge y la maleta de son amich, feu conduhir aqueix á la despesa, de la qual prengué lo número quedant en que 'l dia següent se trobarian al mitjdia á esmorsar en una de las bonas fondas de Madrid, y que després lo portaria á visitar á l' Estrella.

Alfons prengué sa maleta de má, pujá al tercer pis de la casa qu'era bastant endintre del carrer y fou rebut per donya Dolors ab aquella amabilitat madrilenya que no té parell en lo resto d' Espanya.

Donya Dolors era viuda y s'enginyava tenint despesas y además de tractar ab molt carinyo á sos hostes, no era exigent en lo preu, y no era escassa en la taula, aixís es que sabut aixó may la casa estava vuida.

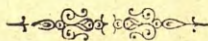
Bé es veritat que no cuinava á la francesa, però no faltava en sa taula lo bon *puchero* madrilenyo, la badella y lo bessugo del mar Cantábrich y lo més recomenable y estrany en tals casas en Madrid, es que las cambras eran netas.

Després d' haver dinat, Alfons se 'n aná á fer algunas comissions y á donar mal temps á alguns deutors de la Vila y Cort de Madrid y á veure si podria obtenir novas demandas de géneros, ab lo que empleá lo restant del temps fins á las onze de la nit que á la Cort representa las nou en Barcelona, puig es sabut qu' allí se fá de la nit dia y del dia nit y que molta gent retira á las quatre de matinada.

Alfons, qu' era un jove arreglat, se retirá á mitja nit: l' endemá á las nou del matí comensá altra vegada sas correrías per la Vila, entrant en botigas de robas fins que fou mitj dia: alashoras se dirigí á la fonda ahont entrava en aquell moment Hernest.

FRANCISCO DE PAULA CAPELLA.

(*Acabarà*).

AL COMERS ⁽¹⁾

I.

Inquiet, febrós, actiu sempre
lo trasbals es son dalé;
caminant de nit y dia
roda 'l mon per tots indrets;
hont impera 'l treball noble
fent sa tasca 'l trobaréu,
lo mateix en los grans centres
que en l' oblidat llogaret.

A tots los pobles
porta 'l progrés;
font de riquesa
n' es lo comers.

II.

Per ell s' alsan atrevidas
xemeneyas, ponts soberchs,
se barrinan las montanyas,
se fita 'l mar turbulent,
y ferradas vias s' obran,
y 's capgiran rius enters,
y per ell fins renaix Hércules
desunint los continents.

Al home sempre
frenétich té;
font de riquesa
n' es lo comers.

---

(1) Premiada ab accésit en lo certámen celebrat per l' Ateneo Tarragoní de la classe Obrera, en l' any 1882.

III.

De la nau infla la vela;
del moli la roda empeny;
de la prempsa que grinyola
lo forsut cargol estreny,
y alena 'l foch quan sas alas
bat lo carro del progrés
que atravessa las comarcas
tant depressa com lo vent.

De l' ampla terra
ell es lo rey;
font de riquesa
n' es lo comers.

IV.

L' intrepid nauxer que inverna
entre montanyas de gel;
lo viatjé que ardit explora
las arenas del desert;
l' escafandré que escorcolla
los fondos del mar inmens
l' aygua, 'l sol y 'l fret arrostran
y 's sacrifican per ell.

L' estandart porta
de tot avens;
font de riquesa
n' es lo comers.

V.

Si la terra es travallada
y vessa fruits á tot temps;
si s' extrau de sas entranyas
las riquesas que conté;
si l' industria á la materia
ab novas formas vesteix,

es perquè ell tot ho subjuga
perquè 'l mon té sota peu.

Per tots los ambits,
del mon s' esten
font de riquesa
n' es lo comers.

VI.

Quan trevalla constant l' home
descubrint los grans invents
es per darli major vida
y aumentar lo seu poder:
fins lo geni del artista,
que l' inspira 'l mateix Deu,
al dar forma á la bellesa
vassallatje li rendeix.

La viva antorxa
del geni encen;
font de riquesa
n' es lo comers.

VII

Mentre 'ls pobles vagin sempre
respirant lo seu alé,
lo fort panteig que 'l domenyà
serà sempre 'l panteig d' ells;
que aixis com la sanch circula
per donar la vida als sers,
aixis ell perquè 'l mon visca
n' es precis al mon també.

¡Ay si algun dia
del m'en faltés,
puig font de vida
n' es lo comers!

JAUME RAMON Y VIDALES.

APARELLATS

— Surtim al prat, surtim, hermosa meva
ja pots volar prop meu, no tingas por,
que al verdejà 'l bon temps fins dona treva
al arma may cansada 'l cassador.

¿No sents quins nous perfums rebrega l' ayre
y quin desitj de vida escalfa 'ls cors?
tota verdor desperta ab nova flayre,
vina à cantar pel camp nostres amors.

Cantém entre 'ls brancams d' aquella prada
y allí hont te conegui torném volant;
la vida no es res mes que una volada;
l' amor, goig meu, l' amor no es mes qu' un cant.

Entre l' espès coxi d' erba y falguera
he vist un lloch hermós per ferhi un niu,
allí hi riurà la nostra primavera
nostres fillets allí hi veurán l' estiu —

Tal digué l rossinyol á sa parella,
y tots dos acostats llensantse al vent,
perdérense pel vert de la comella
d' altres aucells sentint lo vol batent.

Sentírenlos cantá y com s' acoblaren
al fi de sas cançons ja aparellats,
y allavors ells també 's bequetejaren
y engelosits tancárense amagats

Y d' entre 'l niu cobert d' erba y falguera
un tebi alé 'n sorti movent los brins
de l' erba tremolant per la vorera...
y un fresch perfum entrava niu endins!

JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS.